

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 5

15 Յունիս 1897

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ.

ՃԻՎԷԼԷԿԵԱՆ

Պատր Արի ճառատէսի Թիւ 20

1897

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

— — —

- 1 Յուդարկ հանգստեան վանք. Ա.Եայ ԷՖ. Ագարեան.
- 2 Աստղաբաշխական. S. ՍՏԱՄԳՈՒԵԱՆ
- 3 ՎԱՐՔ Ս. ՄՈՆԻՐԱՅԻ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ԱԲԻԿԵԱՆ

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Ե Ս Կ Ի Ս Ա Մ Ս Ե Ա Յ

Ուրբերորդ Տարի

թիւ 5

15 Յունիս 1897

Լրագիւրը զուժեղին Կաթուղիկէ հասարակութեանս մէջէն մեծ բարերարին Վսեմ. Արիստակէս էֆ. Ազարեանի մահն : Ամեն սիրտ զգաց կորուստն . առանին եւ արտաքոյ բարեկամք վկայեցին իրենց ցաւն : Արժանաւորին փառքն եւ պատիւ աստէն տրուեցաւ ի մէնջ պատշաճապէս ըստ կարի . սէր եւ արտօսը իւրայոց եւ օտարաց ընկերացան իրեն մինչեւ ցհանգիստ . պսակք եւ զաւինիք ձօնեցան ի նուէր աստի եւ անտի . արժան էր այս ամենն : Այլ որ անքնին Աջոյն անքնին վճռոյն առջեւ խոնարհեցաւ Սա՛ ոչ իբր ի մահ՝ այլ ի ննջել ի Տէր . զի ոչ քանքարաթաքոյց ոք՝ այլ հաւատարիմ, անղէն մանաւանդ անթառամաւն պսակեալ մաղթեմք եւ հաւատամք ի Հանգստի : Զի այս պիտոյ է :

ԽՄՐ.

Միջերկրականի մշտածուփ մկաննց վրայ՝ Պրինտիքիի մօտ՝ երերուն փայտին վրայէն կը թռչէր տատանուտ կեանքէս դէպ յանճուփ խաղաղութիւնն ի 6/18 մայիսի :

Յ 30 մայիսի/11 յունիս ուրաթ առաւօտուն՝ ի Բերա յԱթուանիստ Եկեղեցւոջ՝ ի յուզարկ հանդիսին՝ խուռներամ պատուական ցաւակից բարեկամաց առջեւ վ. Հ. Գրեգորիս վ. Մէրճան այսպէս կ'ըսկսէր .

Տուր ողորմութիւն, եւ անա ամենայն ինչ ձեր սուրբ է:

Անաստման իմաստութիւնն Աստուծոյ, իւր անհառանկի ստորոգելեաց եւ մանաւանդ անաչառ արդարութեանը վրայ, զորս մարդկային սանձաւարակ միտքն անկարելի է որ լիովին ըմբռնէ, եւ որպէս զի չափով իմն հասկցածն ալ՝ վախ եւ սոսկում եւ յուսակտրութիւն չազդէ մարդուս տկար բնութեանը, անաստման գիտութիւնն, կ'ըսեմ, իբր անտեսանելի ծածկոյթ մը ձգած է, իւր բովանդակ կարողութեանց՝ գթութեանն եւ ողորմածութեանն. «Զի գթած եւ ողորմած է Տէր»: Կարողութիւն մը մարդուս մտաց ըմբռնելի եւ զգացմանց յարմար եւ սրտին մօտ. որով վստահութեամբ կը մերձենայ առ ինքն յայտնած զթութեան աղբիւրն:

Եւ այնչափ սիրելի է Աստուծոյ այս իր գթութեան կարողութիւնն, որ Աստուած մարդացեալ, յընթացս իւր երկրաւոր կենաց «Ծրջեցաւ բարի առնել եւ ուսուցանել»: Եւ իրեն աշակերտ եղողներէն չպահանջեց, չհրամայեց անոնց ոչ հրաշքներ գործել, ոչ մեծամեծ գիւցաղնական զոհողութիւններ, այլ սէր եւ բարեգործութիւն. «Սիրեցէք զմիմեանս»: Եւ լաւ հասկըցնելու համար, թէ յորում կայացեալ է Քրիստոսի պահանջած սէրն, երկայն եւ սրտակիր խրատներէն վերջը առ ժողովուրդն՝ կնքեց իւր խօսքն՝ թէ «Տուք ողորմութիւն եւ անա ամենայն ինչ ձեր սուրբ է»: Ողորմութիւնն յերկնային սիրոյ կուգայ, որ է բարձրագոյն կատարելութիւն օրինապահութեան, վասն զի Աստուած սէր է, լրումն՝ այն է բովանդակութիւն օրինաց ալ սէր է:

Յարգոյ ունկնդիրք, որք այս տխուր հանդիսին գունդագունդ ժողվրուեր էք այսօր, կը համարձակիմ հարցնելու ձեզի, «Զինչ ելէք տեսանել». ինչպիսի անձի մը վերջին յարգանաց ողջոյն տալու եկեր էք, միթէ վասն զի Վսեմափայլ Արիստոկէս էֆէնտի Ազարեան՝ որուն անդարմանելի կորուստն կ'ողբանք՝ աշխարհիս բարեօքն էր ճոխացեալ, վասն զի իր յարգելի կերպարանօքն եւ կենցաղավարութեամբ ամենուրն սիրելի էր եւ յամենեցունց պատուեալ, վասն զի աշխուրջ աշխատասիրութեամբ եւ հեռատես մտօքն՝ սակաւագիւտ անձանց մին եղաւ, որ իւր հանճարովն միայն այնչափ բարձրութեան եւ մեծամեծ պատիւներու հասաւ, Օսմանեան Պետութեան եւ Ասեւտրական կարեւորագոյն գործոց՝ ոմանց մասնակից, ոմանց գահագլուխ,

ի կայսերէ եւ յաւաղանւոյն յարգեալ եւ պատուանշանիւք
դարդարեալ, եւ իւր հաստատուն եւ ուղղատես բարեպաշտու-
թեամբն՝ նոյն իսկ ի Սրբազան Քահանայապետաց առանձինն
պատուեալ եւ օրհնեալ:

Ապաքէն ոչ, իր անմոռաց յիշատակին ստուեր մը բերած
կ'ըլլանք փառաւորել՝ զոր ինչ իրեն համար էր անցաւոր ոչն-
չութիւն, աղէկ ըմբռնած ըլլալով՝ զի միտք եւ հանճար, պատիւ
եւ ճոխութիւն, եւ այլ ամենայն ինչ որ երկրաւոր է՝ իբրեւ
ստուեր են ի վերայ երկրի: Ասոնք չեն մեր սիրտն զրաւելիքն
եւ գրաւածը յանձին Արիստակեսայ Ազարեան, ասոնք չեն որով
իւր յիշատակն անմոռաց պիտի մնայ մեր Հասարակութեան
մէջ, այլ ճիշտ Քրիստոսի Փրկչին մերոյ հրամանն եւ պատուէրն
լիովին կատարելովն, «Եղերուք զթաձ» . ոչ միայն, ըստ աստ-
ուածադիր հրամանին, իւր ծածուկ եւ սրտառատ ողորմութեամբ
որք իւր գաղտնապահ բաշխողին միայն ծանօթ էին, եւ զորս
պարտք էր պահել ի ժամանակին, այլ հիմակ «զգործս Աստու-
ծոյ յայանել փառօք»: Այլ յԱստուծոյ շնորհեալ նմա գանձն գիտ-
նալը ի բարերարութեան սեղանաւորութիւնն յանձնել, որով
ժողովրդեան մը հիմնական եւ տեւողական օգտակարութիւն մը
չահեցնէ: Աղէկ ըմբռնած էր եւ սաէս կը կրկնէր՝ թէ հասա-
րակաց նիւթական եւ բարոյական բարեւաւութիւնն՝ մանկանց
կրթութեամբ միայն կ'ըլլայ, կիրթ տղայք եւ աղջկունք կրնան
կաղմել այն Սողոմոնի նկարագրած ըստ Աստուծոյ կազմեալ
ընտանիքն, որ զաստուածապաշտութիւն եւ զիմաստուն յառաջ-
դիմութիւնն կրնան աճեցնել, ծաղկեցնել, ընդարձակել: Վսեմա-
փայլ Արիստակէս Ազարեան այս աստուածասէր եւ ժողովրդա-
սէր մտաց նախատիպ օրինակ մ'եղաւ ի միջի մերում, դարուս
վերջին ժամանակներս, եւ յաջորդութիւն մը՝ եթէ այսպէս կրը-
նամ ըսել, դարուս առաջին քառորդին մէջ երեւցած անմահ
յիշատակաց արժանի Մուրատայ եւ Ռափայելի:

Թող իմ տեղս ձայներնին բարձրացնեն զաւառաց Հասա-
րակութիւնք, յԱճին, ի Պիլէճիկ եւ այլուր, որ իւր առատաձեռ-
նութեամբ հաստատեալ երկսեռ կրթարաններն կը վայելեն եւ
կամ իւր օղնականութեամբն կը պայծառանան, Ընդ իս խօսին
Լուսաւորչեան զպրօցն՝ որ երկու հարազատաց՝ Հոգեւոր Տեառն
եւ Արիստակեսայ Ազարեանց ճգամբ եւ առատաձեռնութեամբ
կը պայծառանայ, ի քաղաքիս եւ յարեւմուտս առաքեալ բարձ-
րագոյն ուսմանց աշակերտօք: Ս. Յակոբայ Անկելանոցն, ուր

Հիւանդանոց, եւ հիւանդանոցի եւ վարժարանաց հաստատունն եկամուտ բարձրացած չէնքերն աչուընուս զիմաց կը փայլին : Իր քաղցր բնաւորութիւնը եւ մարդասէր եւ կրթասէր ընտանութիւնն համարձակութիւն կուտար զիմեւ իրեն որք ի կարօտութեան էին, մանաւանդ կրթարանք. առ որս առատապէս կը բաշխէր իր բարութիւնն համեստ եւ աւետարանական լռութեամբ : Դպրոցք յարուարձանս մայրաքաղաքիս եւ ի Բերա, կամ օգնականութիւն առժամանակեայ եւ կամ ամսոյ ամսոյ եւ տարեւոր գումար մը անպակաս կը հասցնէր : Ո՛ւր որ կ'անցնէր, իր բարեբարութեան եւ ողորմածութեան հետքն կը թողուր : Երջեցաւ արդարեւ բարի առնել, իւր Տիրոջն Փրկչին շաւղին հետեւելով : Նորին իսկ իր բանիւն կը հաւաստեմ որ զեռ վեց կեդրոնաց մէջ ի զաւառն կը պատրաստէր կրթարաններ կառուցանելու, զորս ժամանակին ղեկարութիւնքն ուշադրեցեր էին : Յորոց վերայ յաւելաւ իր բազմաժամանակեայ անհաստատ առողջութիւնն, որով բնաւորացաւ ակամայ կամօք առժամանակ մի թողուլ իր սիրեցեալ եւ հանդարտ բնակութիւնն, ջերմագոյն կլիմայի մը տակ ձմեռն անցունելու, ըստ խորհրդոյ բժշկաց : Եւ որովհետեւ ինքն անբաժան էր եւ կ'ուզէր կեալ միշտ ի մէջ սիրելի որդւոց եւ թոռանց, նոքա եւս անբաժան իրմէ, խմբովին ճանապարհորդութեամբ չուզեցին հեռու մնալ իր տեսութենէն : Բայց Աստուծոյ բարձրագոյն կամքն այլ էր. անողորմելի հիւանդութիւնն որ ոչ տաք եւ ոչ ցուրտ կը նայի, եւ ոչ սիրոյ կը խնայէ, մինչդեռ դարձեալ ի ռաստիկ ջերմութենէ փախչելով, զովագոյն հովտաց կ'առաջնորդէին որդիք իւրեանց զանձն, ընդ մէջ երկնից եւ անդնդախոր ծովուն, ի գիշերային ժամու, յաւիտենականութեան աստղն երեւցաւ : Վստահ եւ անվեհեր աչօք նկատեց զայն, արդէն իսկ նախապէս ինքզինքն անհաստատ ալիաց չի յանձնած՝ ընդ մարմնաւորին եւ զոգեւորական պատրաստութիւնն ճանապարհորդութեան տեսած էր : Կրնար ապաստանելով առ Տէրն ողորմածաց, ըսել, զընթացն կատարեցի, զհաւատսն պահեցի : Եւ բարութեան հրեշտակն՝ որ իւր հետն կ'երթար, չթողուց զինքն այն ծանր վայրկեանին, օտար զրօշակի տակ՝ գտաւ իւր հոգեւոր ճանապարհորդութեան ղեկավարն. ուղեկից քահանայի մը օգնականութեամբ, զիւր մեծ եւ վերջին ճանապարհորդութեան ամեն պատրաստութիւնն կատարեց. իւր շուրջն կանչեց իւր որդիքն եւ բազմաթիւ թոռունքն, եւ իբրեւ Յակոբ նահապետ օրհնեց զանոնք, քաջա-

լերեց, եւ իւր հաւատացեալ Փրկչին յանձնելով ինքզինք եւ զիրենք, դարձեալ ուղեկից Արքեպիսկոպոսի օրհնութեամբն յերկրուն նաւէն յանփութն անցաւ յաւիտենականութեան լաստափայտն՝ յանմահութիւն. զի մահ իմացեալ անմահութիւն է :

Անմահացաւ նա յիրաւի, պայծառացուց զիւր գերդաստանն. իւր հեղահամբոյր բարուց, պատուաւոր կենաց, իւր բարութեանը եւ բարեգործութեանը՝ զձեզ թողուց ժառանգք եւ յաջորդք, ո՞վ որդիք, հարսունք եւ թոռունք եւ Գերդաստանն Ազարեան. Ձեզ յանձնեց ալ աւելի ածեցնելու, պայծառացնելու ձեզմով իւր հանրածանօթ համբաւն : Մարմնաւոր ներկայութեամբ հիմա հեռու ձեզմէ. այլ հոգին հովանի է ի վերայ Ձեր. եւ ինչպէս ցարդ իւր շաւղովն գնացիք եւ կ'երթաք, իւր անտեսանելի հովանաւորութիւնն առաջնորդէ Ձեզ եւ յայսմհետէ եւ եւս պերճայնէ :

Եւ Դու, Հոգեւոր Տէր, կորուսիք այնպիսի եղբայր մը, Ձեզ քաջաբերիչ, օգնական եւ խորհրդակից պժուարին պտրագայից եւ առթից մէջ, բայց անոր ձայնը եւ ազդեցութիւնը անջինջ տպաւորեալ է Ձեր սրտին մէջ. նա կը խօսի միշտ Ձեզի հետ եւ կը խրախուսէ Այո՛, քիչ ժամանակի մէջ խորագոյն եւ յանկարծական ցաւեր, արդէն ի պաշտօնէդ պատճառեալ վիրաց վրայ աւելցան, այլ ի վեր ընծայեցուցէք զմիտս Ձեր. չեն արժանի չարչարանք ժամանակիս հանդերձելոյ փառացն, որուն համար կը տքնիք. մեծ զօրաւիգն է Ձեզ, Հոգեւոր Տէր, եւ այն մխիթարական, ցաւակցական եւ քաջալերական օրհնութիւնն, զոր Սրբազան արեւելասէր Քահանայապետն մեր Լեւոն ԺԳ առ օրին հասցուցած է Ձեզ եւ Ձեօք համօրէն ընտանեաց: Երկնաւորին ոյժն զօրացնէ զՁեզ եւ մխիթարէ, դեռ եւս երկայն տարիներ, յօգուտ Եկեղեցւոյ եւ Ազգիս, տանելու այդ լուծն, այդ բռնն, որ զի ի Գրիստոսէ է, իւր օգնութիւնն քաղցրացնէ Ձեզի եւ փոքրկացնէ :

Հուսկ ուրեմն, ո՞վ Վսեմափայլ Հոգի, որ յԱնդրին ավանց առաջնորդեցար ամբողջութեամբ յաշխարհէս ի վերջին հանգստատունդ, թացեալ արտասուօք սիրելեացդ եւ բարերարելոց: Հառաչ մը եւս հաճէ ընդունիլ ի կարի վերաւորեալ սրտէ մը, որ չզիւսեմ ինչպիսի խորհրդաւոր կապով մը յարդանայ եւ սիրտ անբաժան էր ձեզմէ ի ներքուստ, այնչափ աւելի քաղցր, որչափ քիչ արտայայտած : Այն վերալից սրտին խորն անջինջ պիտի

պահուի քու ցուցուցած անարդամեծար մտերմութիւնդ, յորմէ քաջալերեալ կը գոչեմ, ո՛չ Ողջ երթ, այլ ցճեսութիւն . . . յերկինս :

Հ. ԳՐԻԳՈՐԻՍ Ծ. Վ. ՄԷՐՃԱՆ

30 Մայիս/11 Յունիս 1897

Մխարարեան

Յուզարկաւոր թափօրն Տաճարէն կը փոխադրուի ի Պէզիւքտէրէ, իր սեպհական Դամբարանն. ուր Մ. Շաշեան Պետրոս էֆ. վերջին խօսքն կ'ուղղէ առ Հանգուցեալն.

Տեարք,

Ահա ազգային ականաւոր անձնաւորութիւն մը, բարու-
թեանց մեծ տիպար, պաշտպան կրթութեան եւ վարժա-
րանաց, զօրաւոր նեցուկ տկարաց, Վսեմափալ Արիստակէս է-
ֆէնտի Աղաբեան, կը բաժնի մեզմէ, կը ճամբորդէ զէպ ի յաւի-
տենականութիւն . . . Ընդհանուր ազգին պարտականութիւնն
է նա մանաւանդ արդարութիւն՝ այս ախուր վտօին առջեւ մեր
վերջի հրաժեշտն տալ, մեր ազգային երախտագիտութեան ան-
կեղծ եւ խորին զգացմունքներ մատուցանել առ Այն որ չիւր-
նայեց իւր անխոնջ աշխատութիւնը եւ առատ դրամն մտաւո-
րական եւ նիւթական սնունդ հայթայթելու ազգային կարօտ
մանկտույ, պատանեաց եւ աղջկանց, հաստատելով վարժարանս
աստ եւ ի գաւառս, օժտելով զանոնք կարեւոր եւ հաստատուն
եկամուսնիւրով, յաւերժացնելով այսպէս նոցա յարատեւ կայու-
թիւնը :

Իմաստուն հայր ընտանեաց, ողջամիտ վաճառական-սեղա-
նաւոր, ժիր աշխատող, օժտեալ աղնիւ զգացմամբք եւ բարձր
զազափարօք, կարողացած էր դրաւել առաջնակարգ վիճակ մը
Օսմանեան Պետութեան մէջ, բիւթպէյի պալաի արժանաւորով
վասն մեծամեծ ծառայութեանց, եւ Օսմանեան վաճառականու-
թեան եւ արհեստից մեծ մղում տալով թէ անձնապէս եւ թէ
իբրեւ Ստենապետ Կ. Պոլսոյ Վաճառականական Սենեկի, հաս-
տատութիւնէ ի վեր. միշտ իւր ուղղամտութիւն եւ յառաջադի-
մական գաղափարներն կը գնահատուէին եւ բարի ընդունելու-
թիւն կը գտնէին :

Իւր ամենաճոխ հարստութեանը մէջ, պարզութեամբ կը

վայելքը եւ մերձեցնել էր ամենեցուն, եւ լաւ ըմբռնած էր այդ բարձր սկզբունքը եւ ճշմարտութիւնը՝ թէ հարուստները Աստուծոյ ընտրեալք են, Նորա շնորհիւ հարստացած, պաշտօն ունին եւ միանգամայն պարտականութիւն այդ հարստութեամբ պարկեշտ կեանք վարել, զայն լաւ մատակարարել եւ այդ հարստութենէ միշտ բաժին հանել ազգային պէս պէս օգտակար հաստատութեանց՝ որ ընական եւ անհրաժեշտ ընկերք են հարստաց։ Լաւ ըմբռնած էր թէ երբ մեծատուն մը այս ուղղութենէ կը չեղի եւ ստանձնած պաշտօնին դէմ կը մեղանչէ. թըշուառութեան կը մատնի, ամեն վայելքներէ զուրկ կը դիմէ անպատճառ կործանման։

Ինչ իմաստուն վարք եւ ընթացք էր վախճանելոյն՝ որ վայելելով Պետութեան, օտարազգի եւ ազգային շրջանակներու մէջ ընդհանուր համակրութիւն եւ վստահութիւն իւր տեղդատ գործունէութեամբը, հաստատամտութեամբը եւ ընդարձակ ձեռնարկութեամբը հանդերձ, կարողացած էր իւր մեծ միջթառութիւնը եւ զբօսանքը զանել դպրոցած խոնարհ յարկերուն երբեք . մտածելով անընդհատ մանկաւոյ ուսմանց պիտոյիցը՝ ամենափոքր մանրամասնութիւններով, պատրաստելով այսպէս նոցա ապագան եւ ընտանեաց բարեկեցութիւնը : Կը յաւելում միանգամայն, ուսումնաւարտ աշակերտներէն հարիւրէն աւելի անձամբ տեղաւորելով այլ եւ այլ պաշտօններու տէր ըրած է :

Արդարեւ Ազարեանց մտային կարողութիւնը, գործունէութիւնը, ընտանեակութիւնը, ներդաշնակ եւ սիրալիր կենակցութիւնն՝ տոհմային առաւելութիւնք եւ առաքինութիւններ են, որ պատճառ եղած են այնքան փառաց, ճոխութեանց եւ ընդհանուր համակրանաց։

Ո՞վ չխոստովանիր Դերերջանիկ Հոգեւոր Տիրոջ իմաստութիւնը, հեռատեսութիւնը, մեծ գիտութիւնը, անխոնջ անձնուէր աշխատութիւնը եւ առ Ազգն ունեցած անհուն սէրն եւ գութը։ Մոռանալի՞ են արդեօք վախճանելոյ հարազատ եղբարց Յովսէփ եւ Անտոն էֆէնտիններուն մատուցած բարեկապտակ գնահատելի ծառայութիւնները։

Ազնուաշուք Պետրոս եւ Յովսէփ էֆէնտիններ, սիրելի եւ բարեկիրթ զաւակունք, անհուն սիրով անեալ եւ առաքինի օրինակներով առգործալ, լաւ թափանցած իւրեանց պաշտելի Հօրն զգացմանց եւ զազափարաց պիտի ընթանան անտարակոյս ցոյց տուած ուղղութեան մէջ՝ որ երաշխաւորութիւն է յապագային

ամէն յաջողութեանց եւ երջանկութեան : Զօրութիւն պիտի գտնէք միութեան մէջ, երջանկութիւնը անլթար պիտի պահէք սիրոյ մէջ եւ ձեր վրայ ազօթք եւ օրհնութիւնք պիտի հրաւիրէք, անմահ Արիստակէս էֆէնտի հօրերնուդ դադափարացը համաձայն չարժեկով, Նորա բարեկործական եւ ուսումնական հաստատութեանց փայլ եւ մղումն տալով :

Այս պաղ դպագիւն՝ որ կ'ամփոփէ այնքան վեհ սիրտ եւ միտք, չրջապատեալ ազգականներէ եւ բարեկամներէ, տամբ խորին ակնածութեամբ, զվերջին ողջոյն հրաժեշտի, հրաժեշտ առժամանակեայ . . . զի այսպիսի առաքինադարդ հայր մը եւ ազգային բարերար մը անմոռանալի է, նորա անմահ ողին պիտի ծածանի իւր Դերդաստանին եւ Ազգին վրայ, իցիւ թէ բոլոր ազգային մեծատունք կնքէին իրենց կեանքը այսպիսի փառաւոր մահուամբ, եւ բարի յիշատակներով, քանի որ բոլոր մարդկու-թիւնը ստիպեալ է այս ճամբէն անցնիլ . . .

Այն անմեղ մանկտիք որ բարերարեալ են Զեղմէ, ո՛վ աղ-նիւ հոգի, դողդոջուն չրթամք, ծունր դրած կ'աղօթեն, նոցա թափած արցունքները ցօղեր են ձեռն դադաղի վրայ դափնի պսակաց, եւ երախտապարտ ժողովրդեան սրտալիւր ու ջերմ ա-ղօթքն սփռվանք ըլլան խանդակաթ հոգւոյդ :

Իսկ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչեան մանկտին՝ որ ուրիշ կերպ կ'ըզգայ իւր հօր սեկեռմը՝ այսպէս կ'ուղղէ իր խօսքն աշակերտակից Պետրոս Էֆ. Թեո-դեանի բերնով առ իւր բարերնոր հայրն որ թողեր կ'երթայ :

Քանի մը եօթնեակներ եւս, ո՛վ երիցս սիրեցեալ Հայր, եւ քու սիրանուանդ տօնին ուրախարար տարեդարձի՝ առիթն բարեպատեն պիտի ներկայանար մեզ՝ Երախտապարտ սաներուդ՝ ընծայելու Քեդի մեր անդուդական Բարերարին՝ մեր գորովա-գութ Հօր՝ մեր եռանդուն չնորհակալիքն եւ մեր անկեղծ սըլ-տերուն ջերմաջերմ իղձերն :

Աւանդ, է՛ր ուրեմն անգութ մահ աշպէս ի դերեւ հանեցիր մեր անձկալի օկնկալութիւններն, հի՛մ այսպէս տարաժամ քօ-ղարկեցիր, անյայտ ըրիր Բարեաց լոյսն չողջողուն՝ որ կը փալ-փլէր լուսասփիւռ ուսումնատենչ երիտասարդութեան համար, տապալկեցիր անխնայ սաղարթագեղ բարւոյն ծառն հոյակապ՝ որուն հովանւոյն ներքեւ կ'աճէինք, կը զարգանայինք, կը բար-գաւաճէինք ամենքն իսկ :

Ո՞վ պիտի պատմէ, Բարերարդ աննման, քու հայրազորով խնամքդ եւ սիրալիր անդին հողածուծիւնդ՝ զորս տարիներէ ի վիր անպակաս ըրիր մեզմէ, ո՞վ կարող է թուել այն գորովաւ լիր նպաստներն՝ զորս կ'առատաձեռնէիր ազգիս ուսանող մանկըտուն մտաւոր եւ նիւթական աղքատութիւնը ջնջելու եւ անոր գեղեցիկ ապագայ մը հայթայթելու համար:

Մենք, Հայր բաղմերախտ, Քու որբացեալ ապերջանիկ ստներդ՝ որ տրժանացած էինք աննիւղ շնորհացդ, այս յոգնատխուր վայրկենիս մէջ, սգազգեսաց Դազադիդ առջեւ արտառուախառն ծնրաղրութեամբ կը նուիրենք Քեզի, յամենայն սրտէ, մեր երախտահատոյց շնորհակալութեան խռնկը՝ որ իցիւ թէ հաճեցի ըլլար վեհ հոգւոյդ:

Ընդունէ, Հայր ողբացեալ, մշտահար եւ արիւնոտած սրտերու այս հեղձամղձուկ հառաչանքը, մեր որդիական անկեղծ սիրոյն եւ ճշմարիտ երախտագիտութեան ցաւաղին հաւաստիքը՝ զորս իրեւ ծաղկեայ պսակ անթառամ, կը զնենք քու Դամբանիդ վրայ:

Հանգիր խաղաղութեամբ, վեհազոյնդ Բարերարաց. անջինջ եւ անմոռաց պիտի մնայ մեր երախտագէտ սրտերուն մէջ քու մեծամեծ բարեացդ յիշատակը:

Կաթուղիկէ ոստանէն աւ Աստուածապատիւ Հոգեւոր Տէրն հասած Թուղթն է, որով Ս. Գաճանյապետն Լեւոն Ժ.Գ. Հաւատափեւ Ս. Ժ. Ղովոյ Գաճերէց Երբանաւորին ձեռամբ՝ ցաւակից կ'ըլլայ Ն. Արքութեան եւ հասարակաց կրկին կորուսաներուն. յանձին Կարապետ Արքեպիսկոպոսի Աղանեան Կաթ. եւ Պատ. փոխանորդի, եւ Վսեմ. Եղբոր Նորին:

ՍՈՒՐԲ ԺՈՂՈՎ ՏԱՐԱԾՄԱՆ ՀԱՒԱՏՈՑ

ՎԱՍՆ ԳՈՐԾՈՑ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԾԻՍԻ

Հոռվմ, 2 Յունիս 1897

Դերերջանիկ Տէր,

Ձեր անցեալ Մայիս ամսոյ 27 թուակիր (թիւ 19) նամակն ինձ գուժեց ցաւալի լուրը, թէ Ձեր Դերերջ. Տէրութիւնն քիչ օրուան միջոցի մէջ կրկին սուղէ հարուածեայ էր, այսինքն Ձեր Փոխանորդ Դեր. Աղանեան Կարապետ Արքեպիսկոպոսի

Հերապոլսոյ, եւ Ձեր սիրելի Երէջ Նղբօր Արիստակէս Էֆէն-
տիի մահէն : Քաջ դիմնալով Ձեր Գերերջանիկ Տէրութեան
փափկազգածութիւնը, լաւ կ'ըմբռնեմ այն տխրութիւնը, որով
Ձեր սիրտն համակեալ է այդպիսի անդարման կորուստներու
համար, եւ Ձեր թախծութեան կը մասնակցիմ : Բայց այդօրի-
նակ դառնակակիժ զժբազդութեան մէջ, բացի անտի որ Ձեզ
սիրելի անձինք անոր կատարելապէս կը մամնակցին, եւ զՁեզ
կը սիրեն, Ձեզ ոչ թեթեւ միտթարութիւն հայթայթելու է՝ այդ
երկու սիրելի Հանգուցելոց առաքինութեանց մտածումն, որովք
օժտեալ էին, եւ իրենց երախտեաց դէզը, զորս իրենց սուրբ
գործերովն կուանցին, եւ հետեւաբար այդ հիմնեալ յոյսն՝ թէ
արդէն Աստուծոյ յաւիտենական ուրախութիւնը եւ ամէն մըտ-
քէ վեր վարձատրութիւնը վայելելու կոչուած ըլլան : Հաւատ-
քէն թելադրուած այս մտածումնքներէն զառ, Ձեր Գերերջա-
նիկ Տէրութեան նոր ոյժ տայ նաեւ դիմնալն՝ թէ Սրբազան
Հայրն եւս Ձեր ցաւոյն մասնակից է, եւ ի գրաւական առան-
ձին բարեհաճութեան Ձեզ խնդրեալ Առաքելական Օրհնութիւնը
կ'առաքէ :

Վերջապէս Աստուծոյ կ'աղաչեմ, որպէս զի Ձեզ ամեն բա-
րիք չնորհէ :

Ձեր Գերերջանիկ Տէրութեան

Անձնուէր ծառայ

Մ. ԿՍԴԴԻՆԱՆ, ԼԷՈՏՈՒՅՈՎԱՔԻ

Գանեբեց

ԼՈՒԻՃԻ ՎԷՉՉԻԱ

Քարտուղար

Ի ՍԳՍԼԻ ԵՒ ԴԱՌՆԱԿՍԿԻՄ ՄԱՀ
ԱՋՆՈՒԱԶԱՐՄ ԵՒ ՊԵՐՃԱՓԱՅԼ ԲԱՐԵՐԱՐԻՆ ՄԵՐՈՅ
ԱՆՄԱՀԻ ԵՒ ՎԵՀԱԶՆՈՅ

ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ԷՖԷՆՏԻ ԱԶԱՐԵԱՆ

Քառմասարսուռ եւ ահաւոր յանկարծական վերադարձ,
Ըզկենդանին եղա՛մ ի ռա՛հ գրկել զղիսկն աչք ի բաց.
Ո՛վ անմահին անաւարացիր հրեմանաց անդարձ կամք,
Զի բարեւերն եւ չարագործ, նոյն ամփոփին անդ յատակ.

Նրման այն վեհ եւ հոյակապ մահարձանաց կանգնելոց,
Յակիատառ մեծ դրուստիւ յիշատակեալ բարձրագոյ,
Ոյց անդ ի խորս ո՛հ որբանեա՛ց անխն հանգչին անօգուտ,
Այն մարդկական բշուռ ծննդոց, անուամբ միայն բարեգութ.

Յանկարծաղէպ ի փոքորկաց փախստական սրտաբունդ,
Փարաւոնեան մինչ վեհ բրգունք, ողջունէին բոյ գալուստ.
Երագէլի՛ր արդեօք կենացդ ո՛հ բզլետին տխուր ամ,
Ի վախորեան չառնուլ բզլարձ քաղցրիկ տախնց միւսանգամ.

Մինչ յակամաչս եղա՛մ բզկեզ, ի ռա՛հ բարեւս լիայոյս,
Հանդիսական վերադարձիդ ո՛հ ազգովիմբ սիրտ ի յոյզ,
Եւ ո՛հ այսօր ան՛ս այցելուք առտ դագաղուդ սմբաւիակ,
Զուրկ ի տեսող պերճութենէ, ո՛վ բախտին մեր խիստ վիճակ.

Մեծ է կորուստդ ո՛ Հաշրապետ բնդ երամակդ որբացեալ,
Ո՛հ յեղբօրէ սիրականէ եւ վեհագնոյ պերճաւիայ.
Մինչ նագելոյ մօրն Աննայի, արտատուէւք չիշատակ,
Յաւելան մեզ երկինք գորդուցն իսկ լալ բզման դառնարակ.

Աղաղակե՛ն համաբերան արք եւ կանայք հաւասար,
Թողեալ անտէր գորդիսդ ի բաց, ո՛ւր ամփոփիւ որբոց հայր.
Միքէ կարե՛ս դու խրաճալ բնդկական մեր ձայնից,
Եւ չրգարբնուլ ի դագաղէդ այսման ջաշից ոգելից.

Տե՛ս Պետրէի՛դ եւ Յովսեփա՛յ որդւոցդ տրխուր բզլատիկ,
Անդ վշտակից եղբարցդ ի կարգ, Գերեքջանիկ բզՏէր մեր,
ԸզՀաշրապետ արտօսալից, ոյք առբերեր դագաղիդ,
Անմահ հոգւոյդ սուրբ հանգստեան կարդան առ Տէր յար եւ միշտ:

Մեռա՛ն բնդ Քեզ ո՛ր Արիստիկ հայ մանկրտունց վարժարանք,
Թառամեցա՛ն պրսակագարդ օրիորդաց զեղ հակառե՛.
Եւ դու՝ մանկիկդ մեռա՛ր անբախտ, որ զկար ծծես մայրական,
Ջի չի՛ք քեզ հայր հանդերձեղսն, շնորհել զհացիկդ օրական.

Յամախեցա՛ր աղբիւրդ բարեաց ի հասանացդ անգորաւ,
Որքոց այրեաց կարօտելոց շիջուցանել բզժարաւ,
Երբ դիմէին զբրած սրտիդ, ազնիւ եւ վեհ զգացմանց,
Գաղտնածածուկ եւ անխափր ո՛հ բարութեամբդ անմուսց.

Ողբա՛ եւ դու ո՛ր Պիլէնիկ ո՛հ բզհացիկդ խնամատար,
Ըզպրսակիչ անմահ անուանդ յարդիւնս բարեաց անհամար.
Ի դառնաշունչ բախտին հողմոց յանկարծամահ բնկեցիկ,
Երո՛ղ բզեզ խաղան անտէր, եւ ո՛ւր այլեւս Արիստիկ:

Արեւայական առեւտրական երեսմարտից սենեկան,
Դու՛ եռխազահ բարձրաստիճան տնդամակցացդ ի կոյան.
Քազմազգեան քեքբ օրագրականք բզճոյդ երգեն դրուտախո,
Շարօրինակ յիշատակօղբ բնդ ողբածայն բնաբիս.

Յանկեղանցս իսկ աղբատին հիմնադրեալ Մծրբնայ,
Սրբոյ մեծին Հայրապետի անմահ տնուան Յակովբայ.
Միւրէ երա՛զ փայլիս աչաց, անդ ի հակառ փառաւոր,
Ոսկեհանդակ նըշանագրօք ողորմութեամբդ նորանոր.

Այր ազգաւք եւ խորագէտ խմաստաւք եւ բզգօն,
Աղբատաւք եւ ողորմած Աստուածային շնորհաց ձօն.
Արդարապատ հայր դատաւոր եւ ցործաղբիչ անաչառ,
Դաւանանին ոտիս անննեզ հշմարտութեան ի նըծար.

Ասելով միշտ բզսրտախօսն եւ բզՅուդայս ազգատեաց,
Ոյք տնձնակոն շահուց իւրեանց գտուն եւ զոհակ անմեղաց,
Հիմնադատակ բանդեն անխիղճ բնդդէմ կամոց անմահին,
Նայք համայնից ցարդ ի բերան վատ բան զվատակ նըզովին.

Մեռա՛ր եւ դու՛ բաղիսլ այս՝ ի դատակարգ մեռելոց,
Այլ ո՛չ արդեամբ երախտապարտ սրտից վիրած անդ ի ծոց.
Թեւաւորեալ ոգիդ յանկարծ ի վանդակէն իւր ազատ,
Երո՛ղ զմարմինդ շիրմիդ ի խար, անբեւոյր մեզ աւանդ.

Եկա՛յք բնդ իս ո՛ւր սիրեցեալք ապ բզյետին մեր համբոյր,
Թախծատեսիլ եւ արամատուզ դագաղիս այս սեւտրոյր,

Որ ամբիոփի վեհանձնական յիշատակօք մեր յաջաց,
Թողեալ բզմեզ որք անտերունչ ո՛հ ազգովիմբ աչք ի լաց.

Ընկա՛լ ուրեմն ո՛ հայր սիրուն բնդ համբուրիւ սրտակէզ,
Ո՛հ բզնետին մեր յարգանաց զողջոյն սիրոյ նուէր Գեզ.
Հանգի՛ր յաւերժ ո՛հ անվրդով ի սուրբ շիրմիդ հանգստեան,
Անմահական յիշատակօդ երգել զՔեզ յաւիտեան.

Հանգի՛ր եւ դու՝ արխուր բրնար, լո՛ւր անմահին սեպհական,
Ըզհրրաւէր երջանկաւէտ բնարեալ հօսին սիրական.
«Եկա՛նք առ իս դուք ամենայն իմ բեռնաւորք վաստակաւք,»
«Եւ ես բզմեզ արդ հանգուցից ի դրախան իմ ծաղկազարդ:»

Երգեալ յաւուր Հանգիսի յուղարկաւորութեան
Կ. Պոլիս. 30 մայիս 1897

Ի Մ Ա Հ

Բ Ա Ր Ե Յ Ի Շ Ա Տ Ա Կ

Ա Ր Ի Ս Տ Ա Կ Է Ս Է Ֆ Է Ն Տ Ի Ի Ա Ջ Ա Ր Ե Ա Ն

Ազգատոհմն անոր, ու մտերիմներ,
Ահլնթարթի մէջ, սուգի եղան տէր.
Պատանեաց որոնց՝ հայր էր ճանչցուեր,
Աւա՛ղ ո՛վ սրբէ՝ աչաց արցունքներ:

Իսկ անոր Եղբօր՝ Ամենապատիւ,
Յաւոցն աստիճան, ո՛վ պատմէ ճշգիւ.
Նրկարագրէ ո՛վ, իր զաւակներուն,
Օրերէ ի վեր, կրթած թախծութիւն:

Աւուրբինիին՝ հեռանալն երկրէն,
Աւքանազեաններ, տըրամեցուց ամէն.
Մեծ վըշտերու, նա, եղաւ առարկայ.
Մեռնելովն անոր, ծովերուն վըրայ:

Ծաղկոցներն անոր, որբացան հիմայ,
Վասն զի այլ չէ, իրենց տէր ներկայ.
Այսպէս Այրարատ, շոգեմակդկն այն,
Որ այլ չէ կարող, զինք տանիլ վըրան:

Կորուստ յիրաւի, և անզուգական,
Ըզգալի ընող, պակսութիւն տեղուան,
Ողբալի կորուստ, կ'ըսեմ մեզ համար,
Ո՞վ պիտի ըլլայ, մեզի մըխիթար:

Անոր բաժանումն, երկրաւոր կեանքէն,
Հոն երջանկութեան՝ ըսկիզբն է իրեն.
Եւ Արարչին ձեռք՝ աւանդած հոգին,
Երանելեաց կարգ, անցաւ երկնային:

Կատարելութեամբն՝ իրեն բաղմարդիւն,
Արժանացաւ նա, կոչուիլ մեծանուն.
Համեստ օրինակ, եղած ամենուն,
Թէ ինչպէս գործեն, առաքինութիւն:

Պատին տյապիսի՝ անձնաւորութեան,
Կը հանդիսանայ, միշտ անմահական.
Խոնարհ նրէրն ալ, բըղխող իմ սըրտէն,
Անոր երախտեացն, ըլլայ փոխարէն:

Քանի՛ և քանի՛ կանգնած է արձան,
Իր քաջածանօթ բարեգործութեան.
Որչափ կայ անոր՝ արդեամբք վարժարան,
Պիտի քարոզէն, յիշատակն անուան:

Անոր տամ ուրեմն՝ հազար երանի,
Որ ջանքովն եղաւ, ինք առաքինի.
Կեցցէ իր անուն, վարժարաններով.
Կեցցէ իր անուն, մըշտընջենագով:

Նուիրէ այս ներբողն խոնարհ յարգանք Ազնուափայլ զեր-
դաստանին Մեսրոպ վրդպ. Ուղուրեան, նախկին Ժողովրդա-
պետ Մեծի կղզւոյն:

Բերա, 30 մայիս 1897

ԱՍՏՂԱԲԱՇԽԱԿԱՆ

ԾԱՆՐՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՐԻՍ

Շատեր կան որ երբ կը լսեն եւ կամ կը կարդան զիտա-
կան զրուածոց մէջ թէ աստղաբաշխք թէ երկրիս եւ թէ մո-
լորակաց եւ անոնց արբանեկաց ծանրութիւնը կամ զանդուա-
ծին կշիռը հաշուով որոշած են, կ'սկսին ծիծաղել, ըսելով թէ

«Խնչպէս կարելի է այդ , կ'ընդունիմք թէ կարող եղած են աստղաբաշխք՝ երկրաչափական գործողութեամբ եւ միջոցներով թէ երկրիս եւ թէ արեգական, մոլորակաց եւ արբանեկաց տարածութիւնքն, երկրէս ունեցած հեռաւորութիւնքն հաշուել եւ ուրիշ աստեղաց վրայօք ծանօթութիւններ տալ, բայց ինչպէս արեգակը, երկիրս, մոլորակները եւ այլն կշռած են»

Ահա այս պատճառաւ, քաղաքիս մէջ հրատարակուած Լը-վանք Հերալդ անուամբ օրաթերթը 3-4 ամիս առաջ «Comment a-t-on pu mesurer les dimensions de la terre ? եւ Comment a-t-on pu déterminer la masse de la terre ?» այսինքն՝ առաջին. «Խնչպէս երկրիս տարածութիւնքն (չրջապատ, չառաւիղ) կարելի եղաւ չափել, եւ երկրորդ՝ ինչպէս կրցան երկրիս զանգուածը որոշել» հարցումները ըրաւ , որուն միայն առաջնոյն պատասխանը տրուեցաւ եւ հրատարակուեցաւ ընդարձակօրէն յիշեալ լրագրին մէջ գաղղիներէն լեզուաւ , իսկ երկրորդը անպատասխանի մնալով մինչեւ այսօր , եւ մեծաւ մասամբ արեւելաքնակ քրիստոնէից այդ մասին տեղեկութեան հարկ ունենալին զիսնալով, ուզեցի երկրորդ հարցման թէ պատմական եւ թէ դիտական (դիւրիմաց ըլլալու համար , կարելի եղածին չափ համառօտ) լուծումն տալ : Բայց որպէս զի լաւ ըմբռնուի ըսելիքնիս, գործածելիք դիտական բառերնիս եւ ասացուածքներնիս բացատրենք :

Նախ փոխտիւայները, ինչպէս Նպիկուրոս , Տիմոկրիդ եւ ուրիշներ նիւթին դէպ ի հասարակաց կեդրոններ, ինչպէս երկիրս եւ աստեղք, զիմում կամ ձգտում մը ենթադրեցին : Բայց նախ եւ առաջ Գալիլէոս իտալացի բնագէտը ծուռ երեսի մը վրայ փորձեր ընելով գտաւ մարմնոց անկման օրէնքը : Սոյն օրէնքը Աթուտ անգղիացիին մեքենայով եւ մարաշախտ գաղղիացի Մօրէնի վլան գործիքովը ճիշտ կերպով հաստատուեցան : Այսինքն թէ (օդոյ ընդդիմակացութիւնը չհաշուելով) ծանր մարմինք (զատարկութեան մէջ բոլոր թէ թեթեւ եւ թէ ծանր) միշտ դէպի երկրիս կեդրոնը զիմելու ձգտում մը ունին, բայց միջին հաշուով առաջին երկվայրկնի մէջ 4, 9 մեղր, երկրորդին մէջ $4,9 + 9,8 = 14,7$, երրորդին մէջ $14,7 + 9,8 = 24,5$ եւ այսպէս հետզհետէ , նոյնպէս որոշեալ ժամանակներու մէջ ծանր մարմնոյն իջած միջոցին հեռաւորութիւնները ժամանակաց քառակուսեաց ուղղակի համեմատական են, որով առաջին երկվայրկնի 4, 9 մեղր գնացած ըլլալով 2 երկվայրկնի մէջ

$2 \times 2 = 4$ անգամ $4,9 = 19,6$ մեղր, 3 երկվայրկենի մէջ $3 \times 3 = 9$ անգամ $4,9 = 44,1$ մեղր եւ այսպէս հետզհետէ. այնպէս որ ք երկվայրկենի մէջ, հետեւելով անկման կէտէն մինչեւ երկիրս հասնիլը ունեցած հեռաւորութեան, ունիմք $h = 4,9p^2$. մի եւ նոյն ժամանակ թիքօ-պրահէ մոլորակայ շարժման օրէնքներուն վրայ գիտողութիւններ եւ փորձեր կ'ընէր հեռագիրտակով եւ Քէրլէր հռչակաւոր դերմանացի աստղաբաշխը թիքօ-պրահէի եւ Գոթեմնիկոսի եւ այլոց գիտողութիւններէն իւր զննութիւններն ալ աւելցնելով հետեւեալ երեք նշանաւոր օրէնքները զըտաւ մոլորակայ արեգական շուրջը կատարած շրջաններուն վրայօք:

1. Իւրաքանչիւր մոլորակ արեգական բոլորտիքը ձուածեւ շրջան մը կը կատարէ, որոյ հնոցներէն մին է յիշեալ աստղը:

2. Իւրաքանչիւր մոլորակին հաւասար ժամանակաց մէջ երկու ցոլացեալ ժառաղայթից մէջ գտնուած մակերեսները հաւասար են:

3. Շրջանաց ժամանակաց քառակուսիքն համեմատական են ուղղակի իւրեանց ծրին մեծ առանցից խորանարդներուն:

Հուսկ յետոյ, Նեւտոն հռչակաւոր աստղաբաշխը Քէրլէրի օրէնքները լուծելով եւ անոնց վրայ բաղմթիւ հաշիւներ կատարելէ վերջ, ինչպէս յետոյ պիտի նշանակենք, հետեւեալ ընդհանուր օրէնքը զտաւ որ կը կոչուի ծանրակիւնութիւն կամ ձգողութիւն: Բոլոր մարմինք կամ նիւթք զիրար կը քարշին յիրեարս իւրեանց ուղղակի զանգուածոյն համեմատ եւ իւրեանց հեռաւորութեանց խտորնակի համեմատութեամբ: Այս պատմական համառօտ ծանօթութիւնները տալէ զինի, ըսկըսինք զիտական կերպով բայտարել այն նախասպտարաստական միջոցները որով կրցան երկրիս ծանրութիւնը հաշուել:

Արդ ծանրութիւն կամ ձգողութիւն կը կոչուի այն յատկութիւնը զոր ունին նիւթական մարմինք զիրար քարշելու կամ յիրար զիմեւու: Երբ սոյն յատկութիւնը՝ երկրիս իր մակերեսուոյթին մերձ եզուլ մարմնոց իրեն զիմեւուն կամ քարշելուն զօրութեան վրայ յատկացնենք, այն ատեն ծանրութիւն կը կոչուի: Ուստի ծանրութիւնը ըստ ինքեան ծանրականութեան կամ ձգողականութեան մի մասնաւոր պարագայ մ'է: Կայ նաեւ ուրիշ տեսակ ձգողութիւն մը որ մարմնոց մը մասնիկներուն մէջ անհունապէս փոքր հեռաւորութեամբ միջոցի մէջ կ'ազդէ, որով մարմնոց մը մասնիկներն զիրար կը բռնին: Բայց ասոր օ-

րէնքը դեռ մինչեւ ցայժմ ոտուգապէս ճանչցուած չըլլալով, եւ մեր խնդրոյն հետ վերաբերութիւն չունենալով՝ զանց ըրինք անոր վրայ ընդարձակ խօսիլ : Հոս միայն ընդհանուր ծանրականութեան հետ չչփոթելու համար յիշեցինք :

Այժմ երկրիս 6,366,197 միջին ճառագայթ ունեցող գունդ մի ըլլալով հարկաւ նորա մակերեւոյթին վրայ կամ անկէ քիչ մը բարձր ու եւ է նիւթական մարմինները երկրիս հետ համեմատութեամբ գրեթէ անհունապէս փոքր նկատուելուն համար սոյն մարմինին երկրիս վրայ կատարած ձգողութիւնը 0 կը համարուի. հետեւաբար միայն երկրիս քարշելովը ղէպի վար կ'իյնան ծանր մարմինները . եւ որովհետեւ երկրիս իւրաքանչիւր կէտին մակերեւոյթին վրայ այսպէս է, հետեւաբար համադրութեան (symétrie) օրէնքով կը հետեւցնեմք թէ ղէպ ի երկրիս կեդրոնը կը ձգտին : Արդէն բանական մեքենականութիւնն ալ, երկրիս ճիշդ գնդաձեւ ենթադրելով եւ իւրաքանչիւր մասնիկներուն զատ զատ, երկրիս մակերեւոյթէն դուրս գտնուած որ եւ է մասնիկի մարմնոյ մը կամ ամբողջ մարմնոյն վրայ կատարած ձգողութեանց արդիւնարարն, ըստ հեռաւորութեանց քառակուսւոյն խոտորնակի համեմատութեամբ հաշուելով, (մասնիկներն հաւասար գտնուածով կամ ծանրութեամբ կ'ենթադրուին, հետեւաբար գտնուածի համեմատութիւն չկայ), նոյն է ինչ որ եթէ ամբողջ մասնկաց գտնուածին հաւասար փոքր մասնիկ մը ենթադրենք որ երկրիս կեդրոնը գտնուի եւ բոլոր կեդրոնէն դուրս եղող մարմինները քարշէ ըստ հեռաւորութեանց քառակուսւոյն խոտորնակի համեմատութեամբ : Արդ որովհետեւ ծանրութիւնը չարունակ կ'ազդէ, հետեւաբար իւրաքանչիւր յաջորդ երկվայրկեանին նախորդէն 9,8 մեղր աւելի արագութեամբ ղէպի երկրիս կեդրոնը կը ղիմէ :

Արդ Գալիլէոս, ինչպէս վերը ըսինք իւր ծուռ երես մակարդակով, որն որ կը դանդաղեցնէ շարժումն մարմնոյն կամ անկումն ըստ համեմատութեան, բարձրութեան ծուռ երեսին առ խաբիւն, մարմին մը վար դնողով եւ հաշուելով գտաւ որ առաջին երկվայրկեանին մարմինը եթէ օդէն ազատ կերպով մը ձգուի, 4,9 մեղր կ'ընթանայ, իսկ միւս երկվայրկեաններուն կը համապատասխանեն իւրեանց կարգը ցուցնող անդոյգ թուոց, 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13 եւն. բազմապատկեալ 4, 9, որով իրարմէ 2 անգամ $4, 9 = 9, 8$ մեղր աւելի արագութիւն կ'ունենան, իսկ զնացած ճամբան ալ անդոյգ թուոց գումարին՝

որն որ հաւատար է իրենց կարգին քառակուսուն ըաղմապատկեալ 4, 9. որն որ այն օրէնքը կ'ապացուցանէ թէ մարմնոյ մը դատարկութեան մէջ անկման միջոցին ժամանակաց մէջ դնացած հեռաւորութիւնքն համեմատական են ժամանակաց քառակուսեաց: Արգ Նեւտոն հռչակաւոր չափագէտը եւ աստղաբաշխը տարիներով կը մտածէր թէ ինչպէս մոլորակաց շարժումը երկրիս, արեգական եւ նոյն ինքն մոլորակաց հետ կապակցելու է: Երբ օր մը պարտիզին մէջ պտտած եւ խորհած միջոցին խնձոր մը վար ինկաւ, այն ատեն սկսաւ ինքնիրեն հետեւեալ հարցումներն եւ պատասխաններն ընել: Ինչո՞ւ համար այս խնձորը ծառին վրայ չմնաց կամ գոնէ դէպ ի վեր չգնաց, — քանզի նիւթը դէպ ի վար կ'իյնայ, — Սակայն երկիրս վար վեր չունի, Ամերիկա դանուելէ եւ նորա գնդաձեւ ըլլալը ապացուցուելէն յետոյ, բաց ասկէ օլը աւելի ընդլիմութիւն ցոյց կուտայ դէպ ի վար քան թէ դէպ ի վեր, քանզի վարի օլը աւելի խիտ է. երկրորդ, ինչո՞ւ համար մինչեւ լուսինը չգնաց, եթէ երկրիս քարչոզութեան ընծայեմք. — քանզի նախ երկիրս լուսինէն մեծ է, երկրորդ՝ խնձորը աւելի մօտ է երկրիս քան լուսինն. — միթէ արեգական կամ ուրիշ մոլորակաց քով ալ չկրնար երթալ եթէ մօտ ըլլային. եւ ինչ. Յետոյ սկսաւ լուրջ հետեւեալ հարցումներն ընել: Երկրիս քարչոզական զօրութիւնը որչափ կը տարածի, միթէ մինչեւ լուսին ալ կ'երթայ, եւ այն ատեն ինչ է այն զօրութիւնը որ լուսինը երկրիս բոլորափքը կը զարձունէ, նոյնպէս ինչ է այն զօրութիւնը որով երկիրս եւ մոլորակները եւ գիսաւորները արեգական բոլորափքը աւելի կամ նուազ ձուլած եւ չըջանով մը կը զարձրնէ: Այս բոլոր խնդիրները հետեւեալ հաշիւներով իւր սենեակն առանձնանալէ յետոյ լուծեց: Բայց այս հաշիւը տալէ յառաջ զանգուած բառին վրայ լաւ սահման եւ սեղեկութիւն մը տանք որպէս զի ըսածնիս ըմբռնուի:

(Շարայարեյի)

ՏԻԳՐԱՆ Գ. ՍՏԱՄՊՈԼԵԱՆ

~~~~~

ՄԱՆՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ

Արուեստակաց աղամանդ. — Պ. Henri Moissan արուեստական աղամանդ շինելու փորձերն առաջ կը մղէ : Արծաթի կամ երկաթի մէջ կ'ուզէ ամուսն հալեցնել սոսկալի ջերմութեամբ եւ յանկարծ պողեցնել :

Մինչեւ հիմակ ըրած փորձերուն արդեամբ՝ քանի մը բիւրեղներ յաջողեցաւ կազմել. խտութիւնն 3է մինչեւ 3, 5 էր . կարկեհանն կը գծէր, թթուաներու կը զիմադրէր, թթուածնի մէջ 900° ջերմութեամբ կը վառէր, իր ծանրութեան չորս չափովն բնածխական թթուտ արտադրելով — Որ է բնի՝ կատարելապէս բնական աղամանդ :

Արուեստական աղամանդի ստաջին փորձն 1828 ին կատարուեցաւ Cagniard de la Tour ի ձեռամբ. արդիւնքն եղաւ փոքրիկ կորեկահատի չափ քանի մը բիւրեղներ ձեռք բերել : Իրմէ վերջը մինչեւ այսօր զանազան յարատեւ փորձեր կատարուած են, սակայն ոչ մի անգամ զոհացուցիչ արդիւնք տեսնուած : Սպասենք նոր փորձերուն :

Աղամանդ յղկելուն արուեստը. — Նախնեաց ծանօթ չէր այս արուեստը, 1476 ին Եւրոպիոյ մէջ նախ սկսած է . ի Բարիզ 1669 ին տպուած Traité des Pierres Précieuses գրքին մէջ հետեւեալ հետաքրքրականն կը կարդանք :

«Իմ պապերէս մին՝ Louis de Berquen՝ աղամանդն լրդկելու ճախն գտաւ ամենէն առաջ. 1476 ին ինքնիր փուռով կտրեց, մաքրեց ու յղկեց աղամանդն. այսպէս :

«Յուսանաւ ճարհատած ամեն կերպ փորձելէն վերջը՝ տեսաւ որ հնար չէ. ուստի ինչպէս որ Հնդկաստանէն կը բերուէին անտաշ ու անշնորհ, անանկ կը մնային. ինչպէս որ մեր եկեղեցիներուն սրբատուփք եւ նշխարատուփերն կը վիայնն :

«Երկինք՝ այս մարդն իբր նոր Բեսկիէլ մ'ընտրելով՝ չնորհեցին իրեն այս զիւտն : L. de Berquen երկու աղամանդ սկսաւ իրարու հետ չիել. տեսաւ յայանապէս որ ինկած փոշիովն եւ իր շինած երկաթէ անուեակներովն ուզած ձեւն եւ ուղած փայլն կրնար տալ աղամանդին : Նոյն ժամանակի Պուրկոնեի

վերջին դուքսն Կարոլոս՝ լսելով զայս, երեք հատ աղամանդ յանձնեց իրեն. զորս փութով յղկելով զարձուց իշխանին:

«Այդ աղամանդներէն մին՝ դուքսն զրկեց Քսեստոս Դ. Հայրապետին, միւսն՝ որ սրտի ձեւ ունէր Լուդուիկ ԺԱ. Գաղղիոյ Վեհապետին, իբր զօրաւոր հաւատքի նշան. իսկ երրորդն իր ձեռքն կը կրէր մինչեւ Նանսիի առջեւ սպաննուած օրն, որ է 1477:»

Չենք կարծեր թէ իրաւ ըլլայ այս. վասն զի ԺԴ դարէն եկեղեցեաց գանձարաններու մէջ մնացած յղկեալ աղամանդներ կան. Կ'երեւի թէ արուեստին զարգացնողն է:

Յոյնք եւ Մերայինք «Աղամանդ դրուք» ըսելով կը հասկընային՝ անբռնաբարելի դռներ, անվանելի զօրութիւն. վասն զի յղկելն չէին գիտեր եւ անհնար կը կարծէին:

Հատինք՝ ի սկզբան իրենք ալ նոյն բացատրութիւնն պահեցին. Պլինիոս ԼԵ գլխուն մէջ կը պահածայ «*Alio adamante perforari potest*» ըսելով: Այն ժամանակէն այդ արուեստն ծանօթ էր ըսել է. քրիստոնէական նախկին դարուն մէջ:

Սակայն արուեստն յղկելուն մէջ չէ. զործելու է, կտրել գիտնալու է. չափաբերական կանոններով յարմարցունելու է անկիւններն եւ էջերն. եւ որչափ հնար է փայլն աւելցունելու է:

Հին ժամանակ Պլինիոսէն սկսեալ մինչեւ Միջին դար Վանակնի նման հորիզոնական ուղղութեամբ կտրել սովորած էին աղամանդն. որով թէ փայլն պակաս էր եւ թէ ծախքն աւելի. ուստի երկար ժամանակ մոռացութեան մատնուեցաւ աղամանդի յարգն. 1476 ին L. de Berquen այդ ճարտար հմտութիւնն կըրցաւ ունենալ եւ փայլեցաւ: Այս է պատմութեան յիշատակածն:

Այսպէս՝ Պրիւքսել, Մնվերս եւ Ամսդերտամ այդ արուեստին մենաշնորհեալ կեդրոններն էին. իսկ հիմակ գրեթէ առհասարակ տարածուած է:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ՄՈՆԻԳԱՅԻ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ԱՔԻԿԵԱՆ

(Շարունակութիւն տես քիւ 4)

Վէրէքունտոսի գալով, անիկայ որ իւր դեղի տունը չնորհած է սրբունի Մանիգայի, քաղցրարարոյ, համեստ, մեծահոգի անձ մը, բարեպաշտ օրիորդի մը հետ ամուսնացած է : Բայց քրիստոնեայ ըլլալու համար չենք գիտեր ինչ պատճառաւ ընդդիմութիւն մը ունի : Շատ չսուրբ, կը մեռնի մկրտուած, եւ վերջին շունչը չտուած, կը պաշտէ այն ճշմարիտ Աստուածը՝ զոր արժանի էր ճանչնալու :

«Ոչ միայն զինքը խղճացիր, կ'ըսէ Օգոստինոս, բայց զմեզ ալ, ո՞վ Աստուած իմ, վասն զի ինչ անհնարին ցաւ պիտի չըլար մեր սրտին երբ մտածելու ըլլայինք որ մեր այն սիրելի բարեկամը քու ընտրեալներուդ թուոյն մէջ չէ : Կը հատուցանես Վէրէքունտոսի, ո՞վ Աստուած իմ, հիւրընկալելուն համար զմեզ ի Քասիաքում, ուր մենք այնքան աստապանքներէ ետքը խաղաղութիւն եւ հանդսաութիւն վայելեցինք, կը հատուցանես՝ այո՛, սրքայութեանդ զովարար եւ յաւիտենական դարունը» :

Ահաւասիկ Քասիաքումի բնակութիւնը . խաղաղութեան բնակարան մը, տարւոյն զուարճալի եղանակին մէջ, ընտիր բարեկամաց հետ, եւ Օգոստինոսի միտման եւ յօժարութեան համաձայն գիրք մը . ստուղիւ մայր մը սոսի կարող է պատրաստել այնպիսի օրօրոց մը իւր որդւոյն նորածին հոգւոյն : Սրբունի Մանիգայի մայրական սիրտը հասկցած է այն առանձնութեան պաշտաճութիւնն, եւ իւր հաւատքին վսեմութեամբն եւ փափկութեամբը, սրբավայել սրտին դիւցաղնական ժրջանութեամբը պիտի լուսաւորէ զայն : Իւր որդւոյն տուած խնամոց եւ սիրոյն՝ Օգոստինոսի բարեկամներն ալ անխտիր մասն ունին. այն դեռահաս եւ գեղեցկագարդ հոգւոյ վրայ իւր սուրբ

նայուածքը կը նշմարէ ապագային մէջ, քրիստոնէութեան, քահանայութեան եւ թերեւս եպիսկոպոսութեան սուրբ կնիքը, եկեղեցւոյ վարդապետաց եւ առաքելոց լուսաճեմ պսակը, «կը խնամէր զմեզ, կ'ըսէ սուրբ Օգոստինոս իւր մօրը համար՝ զարմանալի ոճով մը, իբրեւ թէ ամենքնիս այլ իւր սրղիքն ըլլայինք, եւ կը ծառայէր մեզի իբրեւ թէ իրեն հայրն ըլլայինք»։ Բայց այն իւր յարգութիւնն արգելք մը չըլլար տալու այն երիտասարդաց հարկաւոր եղած կառավարութիւնն ալ, մանաւանդ թէ տարիքն եւ սրբութիւնը, իբրեւ իրենց մայր, մամ, ազգական եւ մեծարգոյ բարեկամ, կը տնօրինէին զինքն առ այն։ Ըստ այնմ կը յորդորէ զանոնք հեղութեամբ եւ կ'ուղղէ ծանրութեամբ, մէկ խօսքը, մէկ նայուածքը բաւական է անոնց սիրտն առ Աստուած տանելու համար։ Բոլոր հոգւոյն եւ սրբախն կարողութիւններովը, հաւատքովն, հռանգովն եւ եղբայրսիրութեամբը կը ջանայ նստասեղ Աստուծոյ գործողութիւնն իրենց սրտին մէջ. մէկ խօսքով այն փոքրիկ վերնատան առաքեալն ու ոգին՝ մեր սրբուհին է։

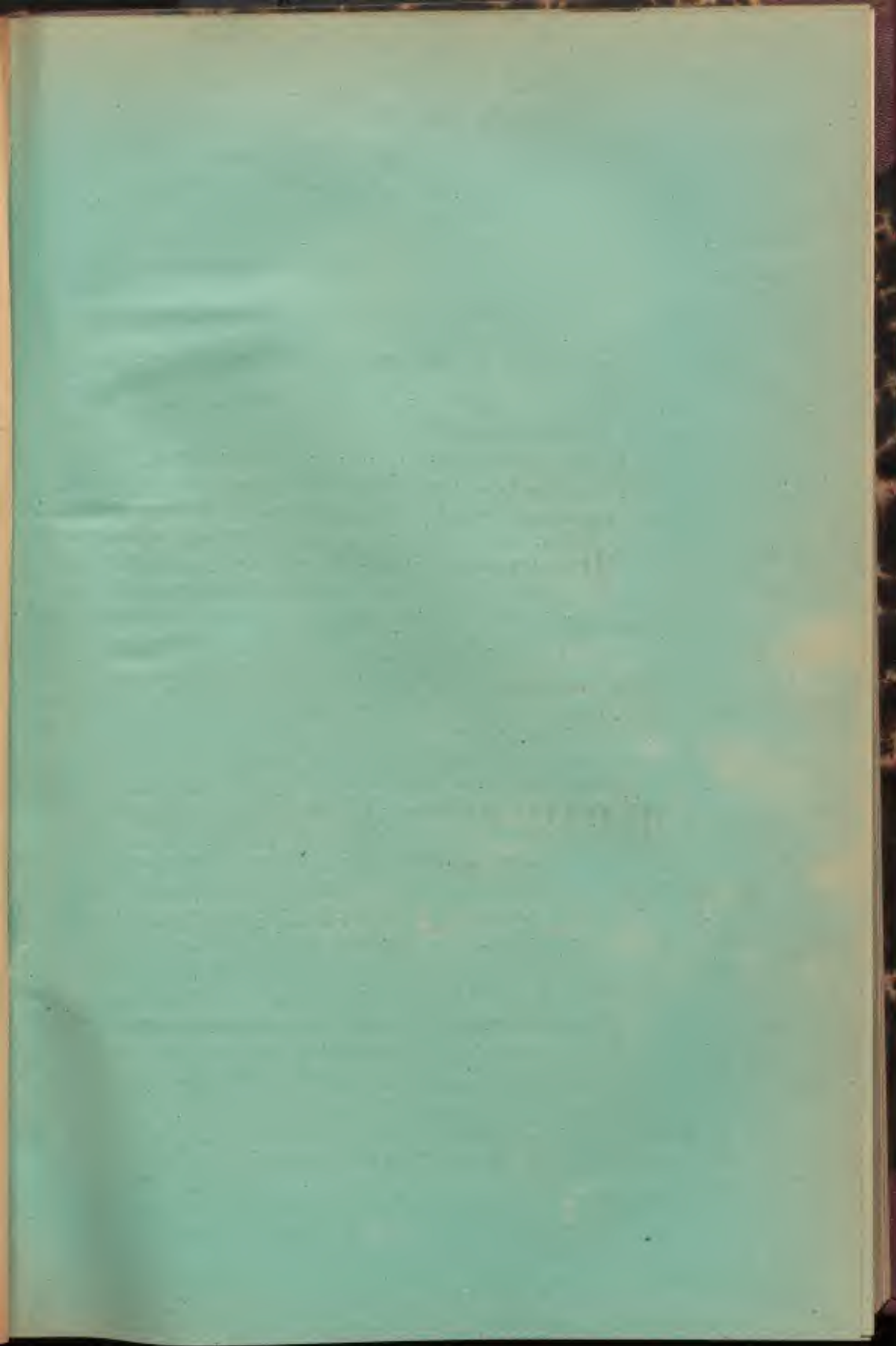
Միլանէն չելած՝ Մոնիզայի առաջին մտածմունքը Օգոստինոսին գերաճող դարձին լուրն Ամբրոսիոսին հաղորդելն եղաւ, եւ մի եւ նոյնը հարցուցած է իրեն թէ ինչպէս պիտի պատրաստէր զանիկայ սուրբ մկրտութեան. սուրբ եպիսկոպոսը ապրապրած է իրեն ոչ միայն առանձնութիւնն եւ ազօթքը, այլ նաեւ սուրբ գրոց ուշադիր մտածութիւնն, եւ առ այս մասնաւոր կերպով Նսայի Մարգարէին գիրքը յորդորած էր, անտարակոյս այն պիտամբ որ այն գրքին նկարագրութիւններուն աննման վսեմութիւնն Օգոստինոսի սիրտն եւ երեւակայութիւնը կրնար գրաւել, եւ միանգամայն մարգարէից մէջ՝ Նսային է որ յստակ կերպով խօսած է Ժողովրդոց դարձին վրայօք ի Յիսուս Քրիստոս, եւ նոյն աստուածաշունչ մարգարէն սփռած է իւր գրոցը մէջ ամենազեղեցիկ խօսքեր մարդկանց սիրտը Յիսուսի Քրիստոսի զաւտեան պատրաստելու համար։ Միայն թէ մինչդեռ մէկ կողմէն կը լսեցնէ իւր ձայնը Ժողովրդոց ըսելով. «Դարձէ՛ք, դարձէ՛ք, ո՛ր Ժողովուրդք, չսկիցէ՛ք ձեր ճամբաները»։ միւս կողմէն այնպիսի յաւիտենական եւ անթափանցելի խորհուրդներ իւր ականջը կը զարնեն որ կը յափշտակեն, կը հիացնեն իւր հոգին, ինչպէս որ իրենիցն հետ պիտի յափշտակեն եւ հիացնեն միշտ ամէն հոգիքն ալ Օգոստինոս կ'ըսկսի կարգալ Նսայի մարգարէին գիրքը. բայց յանկարծ մեծամեծ զըժ-

ուարութիւններ առջեւը ելլելով, կ'աշխատի որ անոնց իմաստը
ըմբռնէ. բայց հասկնալով որ եթէ այն դժուարիմաց ընթերց-
մունքը շարունակելու ըլլայ, ատենը ուսմամբ անցուցած պիտի
ըլլայ, կը գոցէ Նսային եւ կը բանայ Սաղմոսաց դիրքը, հաւա-
նականարար մօրը թելադրութեամբը. կը դանայ սաղմոսաց մէջ
այն մնունդն որ նոյն ատեն իրեն հարկաւոր էր, այսինքն ա-
զօթել, լալ եւ ողբալ:

Դտւթի սաղմոսներն ազօթից եւ պաղատանաց առատա-
բուլի աղբիւր մ'են, մանաւանդ ապաշխարողական ազօթից ։
Կրնանք ըսել որ Աստուած մասնաւոր կերպով ստեղծած է
զԴաւիթ կենդանի օրինակ մը սալու զանկիայ որ եւ իյէ թախ-
ծութեան, վստողի, զղջման, ցաւոց եւ կրից. եւ բոտ այնմ իւր
գրոց մէջ ամէն պայմանի յարմար երգեր ու ողբեր ունի։ Ամէն
փառք, ամէն պատիւ առատապէս կը զեղուն իւր անձին վրայ .
բանաստեղծութիւնը, կրօնը, մտերմութիւնն, եւլն. կը հռչակեն
իւր անունը. ետքը կը մատնուի, կը հալածուի, եւ աքսոր կ'ըլ-
լայ . կը ստիպուի փախչելու նոյն իսկ իւր որդւոյն առջեւէն ,
որն որ իւր աշացն առջեւ կը սպաննուի անարգաբար եւ չկրնար
ազատել զանկիայ մահուընէ . յաջողութեանց եւ ձախորդու-
թեանց ձեռքը խաղալիկ եղած , հեազհեաէ աշխարհային իրաց
մէկ ծայրէն միւս ծայրը կ'ելլայ ու կ'իջնայ ։ Եւ այս ըսածնիս
իւր կենացը տակաւին մէկ մասն է ։ Օրօրոցէն օրհնուած Աս-
տուծմէ, սուրբ ազայութիւնէ եւ պատանեկութիւնէ ետքը, սըր-
բազոյն խոր ծերութեան կը հասնի. լուսափայլ մարգարէ, կ'ող-
ջունէ զՄ'եսիան ամենակենդանի սիրոյ իղծերով. բայց յանկարծ
այն բարձր գազաթներէն կը գլորտկի՝ կ'իյնայ մեղաց նենգու-
թեան մէջ ։ Սակայն այն խոր անդնդոց մէջ ալ չյուսահատիր ,
չմոռնար իւր հոգւոյն ազնուութիւնն եւ Աստուծոյ ամենագութ
բարութիւնը. կը վերցնէ իւր արտասուալից նայուածքը զէպ ի
աստուածային սրբութիւն, եւ զզջման ներգործութեանցը վրայ
կոթնելով, առաջուընէ շատ աւելի բարձր կը սլանայ ։ Միայն
թէ արցունքներն ալ պիտի չղաղրին, ցաւը, երախտապարտ ո-
ղին եւ աստուածային սէրը համաձայն հնչելով, սքանչելի ձայ-
ներ պիտի հանեն իւր քնարէն , այնպիսի հոգելից երգեր զոր
նոր Կտակարանն եւս պիտի չկարենայ գերազանցել, եւ մինչեւ
աշխարհքիս վերջն ամեն սրտերուն խորունկն արձագանգներ
պիտի գանան։ Ուստի ինչպէս չղանայ Օգոստինոսն ալ ան սաղ-
մոսաց մէջ իւր սրտին կարօտած շնորհալից քաղցրաբանու-

թիւնը, Երկուքին ալ հոգւոց վիճակը նոյն եւ նման է: Հազիւ թէ կը բանայ Սաղմոսաց զիրքը, սրտին լիովի զգացմունքները յորդառատ դուրս կը թափին: «Ո՛հ ինչպիսի զօրաւոր հառաչանքներով չէի հառաչեր առ քեզ, Աստուած իմ, երբ դեռ նորածին ըլլալովս ի սէր, սկսայ կարգաւ Դաւթի սաղմոսներն, այն երգերը զորս ամենախոնարհ եւ ամենազօրաւոր հաւատք մը շարադրած էր: Ի՛նչ ուժգնութեամբ չէին տաներ զիս առ Քեզ, ո՛վ Աստուած իմ, ինչպիսի բոցավառ զգացմունքներով չէին բորբոքեր հոգիս: Կը բազմայի՝ բոլոր աշխարհքիս ձայնս հասցնել, որպէս զի ջնջէի եւ սփռայնէի մարդկային ամբարտաւանութիւնը: Մերթ վախն ահ ու զոգի մէջ կը նետէի զիս: մերթ յոյժ կը վառեր, կը բորբոքէր սիրտս եւ ոյժ կուտար, եւ քու ամենազթութեանդ առջին կը ցնծայի, ո՛վ Հայր իմ, եւ հոգիս աշուրներէս եւ բերնէս դուրս կը ցատկէր, երբոր կը լսէր Հոգւոյն սրբոյ այն ձայնն որ կը գոչէր՝ ըսելով: Որդիք մարդկան մինչեւ յերբ եք խստասիրտք: Ընդէր սիրեք զանաբոսքիս, եւ խնդրեք զստուրքիս:» Միթէ եւ ես չէի սիրած զնանրութիւն եւ զստութիւն: ուշադրութեամբ եւ ճմլած սրտով կը մտածէի այն խօսքերուն վրայ, եւ կը հասկնայի որ ինծի համար զրուցուած էին: Դարձեալ կը կարդայի: «Բարկանայք եւ մի՛ մեղանջեք:» եւ այս խօսքերն ալ ինչ ազգեցութիւն չէին ըներ վրաս: ո՛վ Աստուած իմ, զուս սորվեցուցեր էի ինծի բարկանալու անձիս դէմ անցեալ մեղացս վրայ, մէջ մ'ալ չգործելու համար զանոնք: Եւ հոգւոյս մէջ՝ ուր ես բարկութիւնս յայաներ էի, եւ հին մոլութիւններս բոլոր սրտով զոհ ըրեր էի քեզի, զուս, ո՛վ Աստուած իմ, սկսեր էի լեցնել քու քաղցրութիւնդ եւ ուրախութիւնդ, եւ ասանկով կը յագեցնէի զիս: եւ ամէն կարգացածս՝ վիրաւորելով զհոգիս, հառաչանք կը քաշէր անկից: Իսկ սա հետեւեալ խօսքերն, ո՛հ ինչպիսի յորդառատ արտասուօք չէին թրջեր: «Խաղաղութեամբ յայս եւ ի սոյն ննջեսցուք եւ զարբիցուք, զի դու Տէր միայն առանձին յուսով քով բնակեցուցեր գմեգ:» Ո՛հ ինչ անուշ խօսք: այո՛, Աստուած իմ, հոն միայն պիտի հանգչիմ ու քնանամ, վասն զի զուս առ մենակարող ես, եւ փոփոխութիւն ամենեւին չես կրեր: Ի Քեզ է միայն հանգստութիւն եւ ամէն ցաւոց սփոփանք: Ահաւասիկ այս է իմ անխախտելի ակնկալութեանս եւ հոգւոյս փրկութեան յուսոյն հիմը:

(Շարայարեի)

ՊԱՏԿԵՐ տաւն է. հինգ օրը մի անգամ կը հրատարակուի.

Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է
Կ. Պօլսոյ համար . . . . . 40 դանեկան.
Գաւառաց եւ օտար երկիրներու համար
բղբատարի ծախսն ի միասին հաշուելով 50 « .

Խորաքանցիւր թիւ 2 դահեկան

ՊԱՏԿԵՐի խմբագրատունն է ի Բերա , Եւշիլ փողոց
Թիւ 1 , ուր պետք է ղկմել բաժանորդագրութեան եւ քերթին
վերաբերեալ այլ ամենան խնդրոց համար .

RÉDACTION DU BADGUERE

Constantinople, Péra, rue YÈCHIL N° 1

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولمشدر